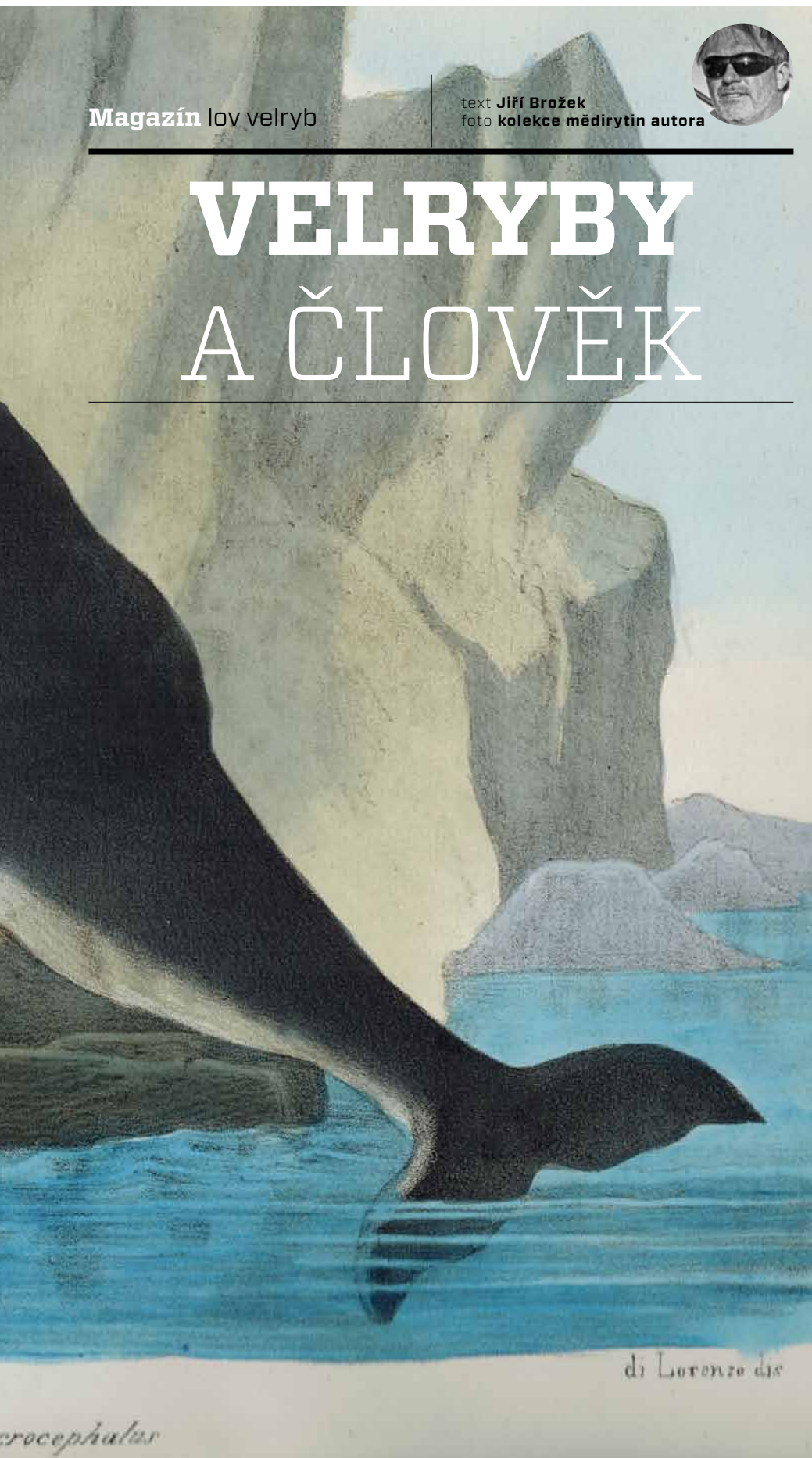

Magazín lov velryb

text Jiří Brožek
foto kolekce mědirytin autora

VELRYBY A ČLOVĚK

crocephalus

Velryby jsou nádherná zvířata a jeden z nejpozoruhodnějších výtvorů přírody. Je třeba udělat maximum pro to, abychom je zachovali na planetě i dalším generacím.

P

Pro začátek je nutné připomenout, že nejde o ryby, ale o savce. Dýchají stejný vzduch jako člověk, žíví se planktonem a patří

mezi největší živočichy, co kdy žili na Zemi. V minulém čísle jsme vám přinesli článek o tom, jak častá a jak nebezpečná jsou setkání těchto tvorů s jachtaři. Nebezpečná nejen pro jachtaře, ale také pro tato plovoucí monstra. Dnes si řekneme něco více o soužití člověka s velrybami.

Již v době kamenné používali lidé kosti kytovců jako trámy ke zpevnění svých obydlí. Z menších kostí potom vyráběli předměty denní potřeby. Nebyli je ovšem schopni lovit, zpracovávali ty, které vyvrhlo moře.

Leviatan

Ve starověku byli lidé fascinováni těmito tvory, měli z nich obavu, ale zároveň toužili po jejich bližším poznání. Slovo leviatan je obsaženo již ve Starém zákoně, kde se píše o biblické vodní příšeře. Dle křesťanské interpretace se slovem leviatan rozumí obrovská vodní příšeřa, která vzbuzuje strach. Maorové na Novém Zélandu dodnes uctívají velryby a také delfíny jako posvátná zvířata. Na Krétě byli dokonce uctívání jako bohové. Staří holanďtí a britští kartografové ryli a malovali do námořních map velryby. S úctou a respektem je zanášeli do map světových oceánů. Stávaly se jejich

????

PLEJTVÁK OBROVSKÝ**Stupeň ohrožení:** vysoké riziko vyhynutí**Populace:** cca 500–2500**Výskyt:** všechny oceány**Váha:** až 200 tun a délka až 28m

Jedná se o největšího živočicha na Zemi. Živí se výhradně krilem. Má mimořádný sluch a může se dorozumívat až na desítky kilometrů. Mládě přibírá až 4 kg za hodinu. Žijí samotářsky i v menších skupinách.

PLEJTVÁK MYŠOK**Stupeň ohrožení:** silně ohrožen**Populace:** 30 000 jedinců, dříve 500 000**Výskyt:** všechny oceány**Váha:** až 70 tun a délka až 26 m

Je to druhý největší živočich na Zemi. Živí se drobnými rybami, korýši a krilem. Denně spotřebuje až 2 tuny potraviny. Patří mezi nejrychlejší kytovce (50 km/h).

KEPORKAK**Stupeň ohrožení:** ohrožen**Populace:** 100 000 – dříve přes 1 milion**Výskyt:** všechny oceány**Váha:** až 30 tun a délka až 16 m

Je známý svým zpěvem a akrobatickými kousky. Dožívá se až sta let. V létě se živí krilem a malými rybami, v zimě žije z tukových zásob. Mládě váží při narození tunu.

VORVAŇ OBROVSKÝ**Stupeň ohrožení:** ohrožen**Populace:** 2 miliony**Výskyt:** všechny oceány**Váha:** až 50 tun a délka až 18 m

Bývá také nazýván tuponosým. Je největší z ozubených velryb. Je typický svou velkou hlavou, která zabírá až třetinu jeho velikosti. Největší a nejtěžší je jeho mozek. Živí se krakaticemi, chobotnicemi, rybami.

KULOHLAVEC ČERNÝ**Stupeň ohrožení:** ohrožen**Populace:** 1 milion**Výskyt:** Severní Atlantik, Pacifik**Váha:** až 4,5 tuny a délka až 7 m

Je to druh příbuzný delfinům, s charakteristickým „melounem“ na přední části hlavy, který zlepšuje jejich hydrodynamický tvar.

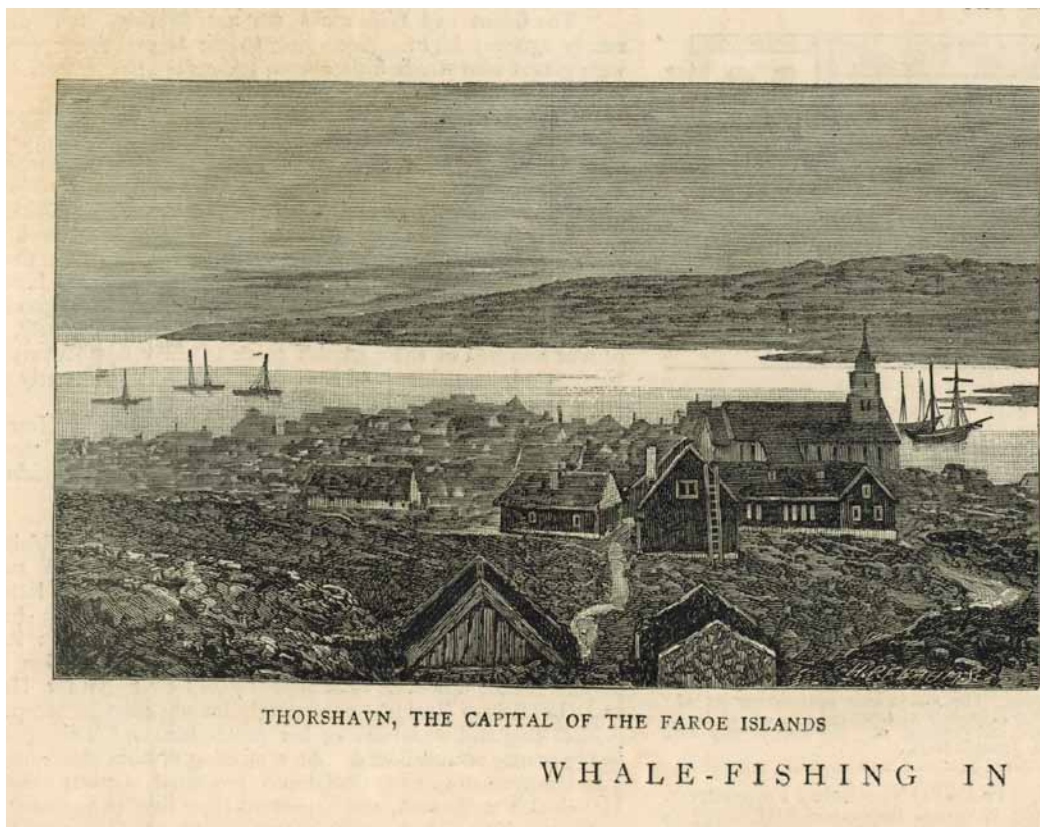
Sdružují se v početných skupinách až o stovkách jedinců. Jsou schopni ponoru do značných hloubek – byly zaznamenány ponory pod 600 metrů, trvající přes 10 minut.

ozdobou. Také se objevují na prehistorických rytinách z jižní Afriky.

Vztah mezi člověkem a kytovci trvá již tisíce let. Velryby jsou zmiňovány od pradávna, byť jejich pověst není vždy tak jednoznačně kladná jako pověst delfinů.

Rovné šance

Mezi pradávno způsoby obživy patřil lov velryb. Stateční muži svěřovali svoje ži-

ZALOŽENÍ IWC

Reakcí odborné i široké veřejnosti na průmyslové zabíjení velryb bylo založení Mezinárodní velrybářské komise (IWC). Komise byla založena na základě Mezinárodní konvence pro regulaci lovu velryb, která byla podepsána v prosinci roku 1946 ve Washingtonu. Komise stanovila pravidla ochrany velrybích stád, zachování velrybích populací a řízený lov velryb.

IWC má pravomoc „nad všemi vodami, kde se provádí lov velryb“, dohlíží na všechny kytovce a na dodržování této konvence po celém světě. Mezi její opatření patří například naprostý zákaz lovu některých kytovců, vyhlášení velrybích rezervací v určitých oblastech, určení, jak velký počet velryb konkrétního druhu může být loven a od jaké velikosti. Dohlíží, aby velrybáři vedli statistiky o počtu ulovených velryb. Usiluje také, aby zabíjení lovených velryb bylo co nejmáňší.

Konvence o regulaci velrybářského průmyslu dovoluje některým členským zemím IWC lovit

velryby „pro vědecké účely“. „Vědecký lov“ je ale zneužíván. Japonsko takto zabíjí přes 700 velryb ročně, od roku 2003 to dělá i Island.

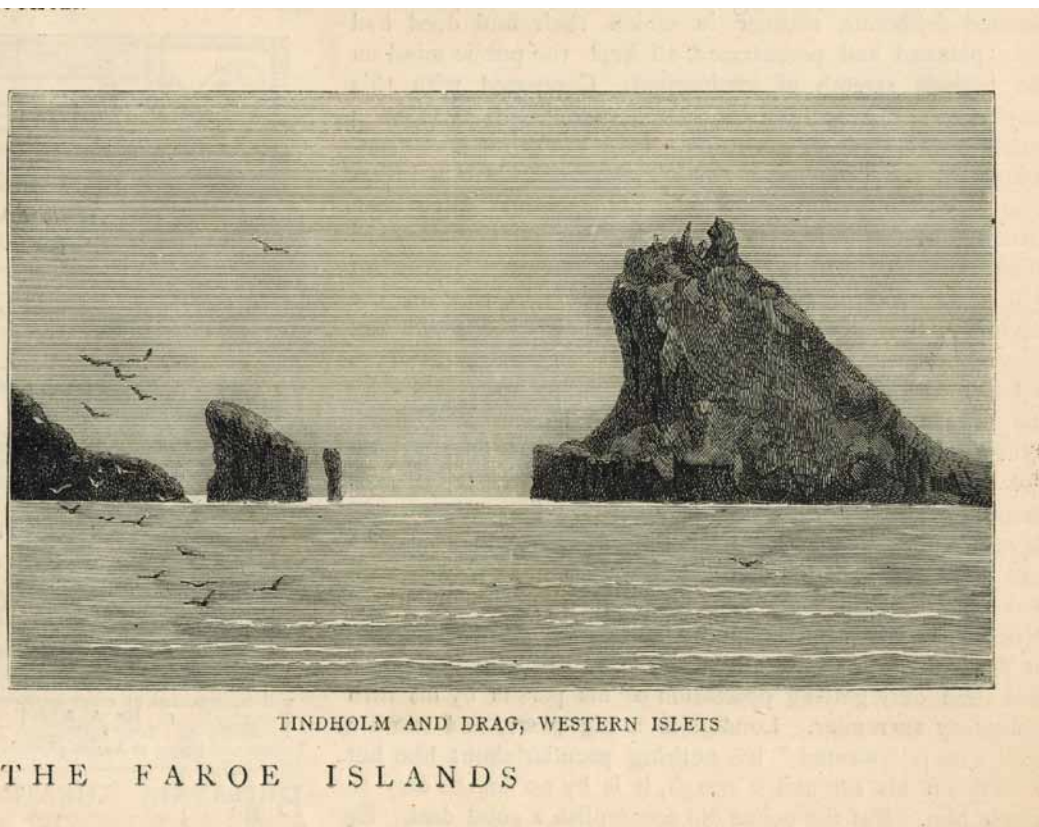
IWC zakazuje velrybářství jako ohrožení určitých živočišných druhů a k tomu využívá „dohodu o zakazu obchodu s ohroženými druhy zvířat a rostlin“, neboli CITES.

Osvěta začala působit, a tak v dnešní době loví velryby jen několik zemí, mezi které patří Norsko, Island, Japonsko a třeba i Faerské ostrovy, které jsou autonomní součástí Dánska (člena IWC a signatáře CITES).

Přestože je lov zakázán, IWC povoluje malým skupinám domorodých národů či kmenů lovit kytovce v místech, kde se vyskytovali, ale pouze původními prostředky a nikoliv ke komerčním účelům. Takové kvóty dostávají např. inuité v USA (velryby grónské) a v Grónsku (plejtváci) nebo domorodci v Karibiku (St. Vincent či Grenadiny) – keporkáci.

voty malým velrybářským člunům. Čluny byly chatrné a pomocí vesel se pohybovaly rychlostí až 10 uzlů. Byly připraveny k okamžitému spuštění na vodu, jakmile pozorovatel zahlédl na hladině vodotrysk nebo hřbet kytovce. Naložila se lana a harpuny a vyrazilo se na moře. V pozdějších dobách se čluny osazovaly sklopnými stěžni. Když hlídkující člen posádky zvolal „támhle chrlí“, čluny se ihned vydaly k velrybě.

Čluny byly vratké, šance vyrovnané, a tak se ne vždy lov vydařil. Když byli velrybáři v dosahu monstra, vrhli na něj harpunu nebo dvě. Člun pak musel ihned vycouvat z dosahu velryby. To již byla oběť pomocí lana a harpuny pevně připoutána ke člunu. Pokud se dal kytovec na útěk, člun se dostal do rychlého vleku a tuto jízdu nazývali velrybáři „jízdu nantucketských saní“. Stávalo se také, že se velryba otočila

a zaútočila na člun. Vorvaň nebo keporkak svými čelistmi lehce rozdrtili člun a některé velryby se ve vzteku vracely zpět a útočily na člun, až z něj zbyly jen třísky. Velrybáři se tak často utopili.

Masakr začíná

Temné časy pro velryby nastaly v 18. století. Angličané, Holanďané, Francouzi a Dánové začali s drastickou dovedností lovit v severních mořích velryby grónské. Lodě pluly mezi Norskem a Špicberkami a systematicky plundrovaly vše, co jim přišlo pod ruku. Netrvalo dlouho a tato původně nesmírně bohatá loviště byla velmi zpusťována. Velrybáři nasměrovali své lodě do jiných míst zdánlivě nevyčerpatelného oceánu, do horších podmínek, kde byl lov složitější. Zato se tam nabízely nové druhy velryb v četných skupinách. Tato smutná skutečnost se mnohokrát v dějinách velrybářství opakovala.

Není úniku

Zlomový byl rok 1868. Svend Foyn – norský kapitán a velrybář – představil světu svůj

LOV NA FAERSKÝCH OSTROVECH

Na Faerských ostrovech je lov provozován od časů založení prvních osad v 8. století. Dle nálezů kulohlavčích kostí měli tyto kytovci zásadní význam pro každodenní život Faeřanů. Zejména maso a tuk, kterým se také topilo. Záznamy o lovu velryb nadháněním se datují až do roku 1548. Lov je regulován faerskými autoritami, ale není pod dohledem IWC. Každý rok v létě je zabito několik set kulohlavců černých (*Globicephala melas*). Lovy,

nazývané ve faerštině „grindadráp“, jsou organizovány na úrovni místních komunit a jsou nekomerční.

Lov kulohlavců měl vždy dobře propracovaný komunikační systém. Již v 17. století při spatření hejna velryb byli vysláni poslové, aby uvědomili místní obyvatele. Byly zapáleny signalizační ohně, které předaly zprávu na další ostrov. Při lovu bylo vždy potřeba velké množství lidí

a lodí, aby obklíčili a usmrtili stádo. Lovci nejprve obklopí kulohlavce širokým půlkruhem lodí a poté je pomalu zaženou do zátoky nebo ke dnu fjordu. Dnešní podoba lovu je ovšem velmi vzdálena od původní.

Většina Faeřanů se domnívá, že lov je podstatnou součástí jejich kultury a historie, bojovníci za práva zvířat ho ovšem kritizují jako zbytečný a krutý.

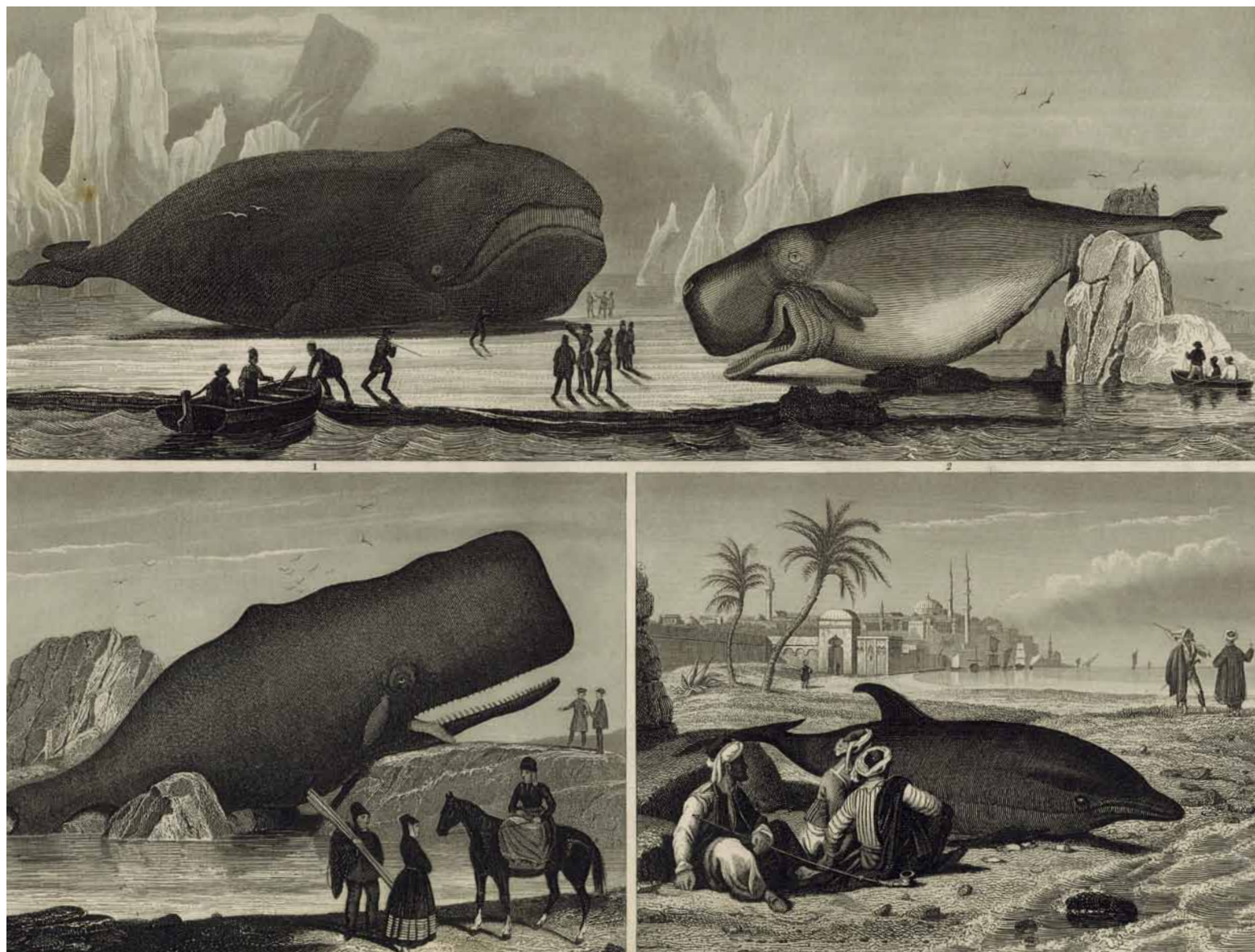
vynález zkázy – harpunové dělo. Byla to harpuna s granátem ve špičce. Střílí se z děla, pronikne zhruba 30 cm do velryby a vybuchne. Tím byly osudy kytovců zpečetěny. Lodní průmysl se zdokonaloval, začaly se vyrábět větší lodě, které byly poháněny parními motory, a v reálu to znamenalo, že i ty nejrychlejší a největší

druhy velryb se pro velrybáře brzy staly snadnou kořistí.

Průmyslový lov

V roce 1876 vznikaly na severu Norska první společnosti pro lov velryb. Obchod s velrybím masem a tukem se stal výhodným a rostl. V 80. letech 19. století vznikly další

společnosti na Islandu a Faerských ostrovech. První velká tovární velrybářská loď začala brázdit oceány v roce 1925. Všechno maso bylo ukládáno do podpalubí. Velrybářské flotily byly složeny z mateřské zpracovatelské lodi a harpunových lodí. Velrybáři nyní mohli strávit na moři několik měsíců a zároveň přitom dovedně a rychle zpracová-

vat úlovek. Rozmach tohoto průmyslu vedl k tomu, že kolem roku 1930 se téměř 80 % druhů ocitlo na pokraji vyhynutí.

Na pokraji vyhynutí

Za devadesát let 20. století ulovili velrybáři více než 2,7 milionu velryb! Velryby nemají vysokou rozmnožovací schopnost, protože samice za celý život porodí v průměru jen 7 až 10 mládat. Vědecký výbor Mezinárodní velrybářské komise (IWC) například odhaduje, že z původní populace 250 000 plejtváků obrovských, žijících ve vodách Antarktidy, zbývá jen 400 až 1400 jedinců. S tím, jak se o jejich výzkumu dovídáme víc, je i jednodušší je lovit. Velryby mají pravidelný životní rytmus a plují podobnými směry a trasami. Umírají také kvůli zásahům lodním šroubem či uvíznutí v sítích. ▲

MASAKR NA FAERSKÝCH OSTROVECH

Červenec 2015

„Faerské ostrovy se opět staly terčem nenávisi celého světa kvůli místnímu zvyku – masakrování velryb na mělčině. V den, který je pro místní z nepochopitelných důvodů svátkem jménem Grindadráp, opět zemřelo kolem 250 kulohlavců černých.“

Každý rok se moře na Faerských ostrovech zbarví krví, když rybářské lodě naženou do zátoky na mělčinu velryby a lidé je tam zmasakrují háky a mačetami. Tento krutý a nesmyslný lov je v zemi tradicí a úřady ho povolují.

Faerské ostrovy jsou součástí Dánska, kde je lov velryb nelegální. Na ostrovech ale mají vlastní zákony, které povolují zabíjení kromě jiných druhů také vorvaňů a delfínů.

Lov každoročně kritizují ochránci zvířat z organizace Sea Shepherd. I letos se několik aktivistů pokusilo krvavou akcí v zátoce u pláží Bøur and Tórshavn narušit. Proti aktivistům ale zakročili policisté a dál přihlíželi vraždění bezbranných velryb.

V každém případě se o těchto lovech čím dál více mluví i píše a zásadní postoje k nim zaujaly i dvě lodní společnosti, AIDA a Happag Loyd, které se rozhodly nepodporovat turistiku na Faerských ostrovech a odklonily své lodě z lokality. Místo toho zastavují na Orknejských.

Je tu velký rozpor mezi ochránci přírody a milovníky oceánů na jedné straně a na druhé straně mezi tradicí, místní kulturou a komerčními zájmy. Úsudek nechť si každý čtenář udělá sám.

informace portálu guardian.co.uk